

ISSN 2518-7503

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Рівне – 2017

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Засновано у 2013 році

Рівне – 2017

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86
ББК 88

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 8 / упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2017. – 318 с.

**Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до
Переліку наукових фахових видань України з психології**
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016, № 1222) .

Свідоцтво про державну реєстрацію: **Серія КВ № 18713-7513 Р**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г.С. Костюка.

Лєволицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти ректор Вищої педагогічної школи м. Варшава (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Ставицький Олег Олексійович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка Степана Дем'янчука.

Немеш Олена Миколаївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової і педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Павелків Р. В., доц. Корчакова Н. В.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету ім. І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №4 від 30 березня 2017 року)

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

Список використаних джерел

1. Битянова М. Р. Организация психологической работы в школе / М. Р. Битянова. – М. : Генезис, 2000. – 298 с.
2. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача. / Н. Ю. Бутенко. – Київ : КНЕУ, 2005. – 336 с.
3. Ломакина Г. Р. Педагогическая компетентность и компетенция: проблемы терминологии / Г. Р. Ломакина. – М. : Буки-Веди, 2012. – 279 с.
4. Максименко С. Д. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування) / С. Д. Максименко, М. М. Заброцький. – Київ : Главник, 2005. – 112 с.
5. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя / Л. М. Митина. – М. : Академия, 2004. – 320 с.
6. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія / В. М. Поліщук. – Суми : Унів. кн., 2010. – 352 с.
7. Семиченко В. А. Психологічна структура педагогічної діяльності / В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк. – Київ : КНУ, 2000. – 217 с.

References

1. Bitjanova M. R. Organizacija psihologicheskoj raboty v shkole / M. R. Bitjanova. – M. : Genezis, 2000. – 298 s.
2. Butenko N. Ju. Komunikatyvna majsternist' vykladacha. / N. Ju. Butenko. – Kyi'v : KNEU, 2005. – 336 s.
3. Lomakina G. R. Pedagogicheskaja kompetentnost' i kompetencija: problemy terminologii / G. R. Lomakina. – M. : Buki-Vedi, 2012. – 279 s.
4. Maksymenko S. D. Tehnologija spilkuvannja (komunikatyvna kompetentnist' uchtelja: sutnist' i shljahy formuvannja) / S. D. Maksymenko, M. M. Zabroc'kyj. – Kyi'v : Glavnuk, 2005. – 112 s.
5. Mitina L. M. Psihologija truda i professional'nogo razvitija uchtelja / L. M. Mitina. – M. : Akademija, 2004. – 320 s.
6. Polishhuk V. M. Vikova i pedagogichna psihologija / V. M. Polishhuk. – Sumy : Univ. kn., 2010. – 352 s.
7. Semychenko V. A. Psihologichna struktura pedagogichnoi' dijal'nosti / V. A. Semychenko, V. S. Zasluzhenjuk. – Kyi'v : KNU, 2000. – 217 s.

Babiy M.F. THE IMPORTANCE OF ABILITIES IN THE VERBAL INTERACTION OF TEACHERS

The article deals with the importance of individual teacher's abilities, which are formed and perfected in the hierarchy of social relations, under the pressure of the variety of spiritual and material factors within the educational activity and the corresponding relations. School practice utilizes a wide range of methods and means of intellectual development of the younger generation. Their performance will be strong, if they fall into the hands of the teacher with the necessary individual capabilities. This includes administrative, organizational, communication skills.

Do not discount the possibility of the teacher to demonstrate communication skills, public speaking skills, sophisticated tastes and a others. They harmonize and complement existing quality. Without them, inspired by the work of the teacher will not be as harmonious and productive. These are all important features of educational activity comprise the entire spectrum of those requirements in the absence of which he would not have received positive feedback from the community.

In school practice relationships play a leading part. With their presence, embodied innovative approaches to the transfer of skills knowledge, skills, and are the embodiment of fundamental objectives of education. Within the framework of school places is used all kind of tools and variety of contacts that are implemented according to the established guidelines.

Key words: socialization, teaching abilities, competence, communication, pedagogical situation.

УДК [159.9:005.336.2–057.212]:378.147(4)

Т.П. БЕРЕЗЮК

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему використання компетентнісного підходу в процесі формування професійної компетентності майбутніх менеджерів на засадах реформування Європейського простору вищої освіти як стратегічного завдання, що покладено в основу Болонського процесу. Встановлено трактування змісту психологічної складової професійної компетентності через базове поняття «менеджмент». Здійснено аналіз питання компетентнісного підходу в рамках проекту «Тюнінг» та запропоновано графічну модель розподілу компетентностей в структурі концепції компетентності.

Ключові слова: професіоналізм, професійна компетентність, компетентнісний підхід, Болонський процес, менеджмент, проект «Тюнінг», концепції компетентності.

В статье рассмотрена проблема использования компетентностного подхода в процессе формирования профессиональной компетентности будущих менеджеров на основе реформирования Европейского пространства высшего образования как стратегической задачи, что положено в основу Болонского процесса.

Установлено трактовки содержания психологической составляющей профессиональной компетентности через базовое понятие «менеджмент». Осуществлен анализ вопроса компетентностного подхода в рамках проекта «Тюнинг» и предложено графическую модель распределения компетенций в структуре концепции компетентности.

Ключевые слова: профессионализм, профессиональная компетентность, компетентностный подход, Болонский процесс, менеджмент, проект «Тюнинг», концепции компетентности.

Постановка проблеми. В основі Болонського процесу лежить структурна і парадигмальна реформа вищої освіти в Європі. Метою цієї реформи є процес конвергенції європейських систем вищої освіти. Стратегічним завданням Болонського процесу є формування Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area), що ґрунтується на спільності принципів функціонування систем вищої освіти країн-учасниць [7].

Європейські суспільства зосереджені на створенні та становленні стратегії набуття суспільствами знань, де вища освіта є невід’ємною складовою соціально-економічного та культурного розвитку. Зростання попиту на професійні навички, вміння і компетенції вимагає від української вищої освіти створення функціонально-національної системи забезпечення якості, яка відповідає Стандартам і рекомендаціям із забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Законом України «Про освіту» (2014 р.) уперше в практиці передбачено запровадження принципово нової моделі вимірюваної, порівнюваної, вірогідної та конкурентоспроможної якості вищої освіти на основі компетентнісного підходу та відповідної культури безперервного вдосконалення якості вищої освіти на засадах незалежності, об’єктивності і прозорості, довіри і субсидіарності, партнерства і колегіальної відповідальності [7]. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів в умовах ВНЗ має пряму залежність від розробки компетентностей (компетентнісного підходу) в освітніх програмах, що в свою чергу є поступовим сприянням початку співпраці університетів Європи над новою моделлю освіти, як необхідною умовою підвищення якості та конкурентоздатності на ринку професіоналів, готовності до суспільного «діалогу» щодо створення Європейського простору вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідеї формування компетентнісного підходу в процесі реалізації державної стратегії вищої освіти як виключно складної і багатогранної проблематики викликали безліч дослідних робіт. Про необхідність реформування в сфері вищої освіти України зазначають вітчизняні вчені, акцентуючи увагу на таких питаннях як реформування системи вищої освіти (В. Андрущенко); особливості особистісно орієнтованих технологій у нових умовах (І. Бех); проектування навчання (М. Євтух, О. Сердюк); соціальні детермінанти розвитку сучасної освіти (М. Романенко); навчання впродовж життя (М. Степко, Б. Клименко, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ) [5].

У сфері професійної підготовки майбутніх спеціалістів особливої уваги заслуговують напрями вітчизняних дисертаційних досліджень зазначеного процесу, що представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Напрями вітчизняних дисертаційних досліджень із формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів

Джерело	Основні відомості (експериментальна частина)
Болюбаш Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти» / Н. М. Болюбаш; Республік. вищ. навч. закл. «Крим. гуманіт. ун-т.». – Ялта, 2011. – 20 с.	Розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій при вивченні дисциплін комп’ютерного циклу. Розроблено методику оцінювання рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх економістів на основі визначених критеріїв та експериментально перевірено результативність і ефективність запропонованої моделі.
Демура І. В. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей у процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти» / І. В. Демура; Ін-т вищ. освіти НАПН України. – К., 2010. – 20 с.	Експериментально перевірено ефективність моделі формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей у навчально-практичному центрі «Бізнес-інкубатор». Впроваджено методичні рекомендації щодо формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей у процесі роботи в навчально-практичному центрі «Бізнес-інкубатор».
Сокол І. В. Формування професійної компетентності майбутніх судоводів у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти» / І. В. Сокол; Херсонський держ. ун-т, – Херсон, 2011. – 20 с.	Розроблено методику діагностики рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх судоводів та експериментально досліджено ефективність запропонованої моделі і педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх судоводів у процесі вивчення фахових дисциплін.
Мацюк О. О. Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти» / О. О. Мацюк; Хмельницький нац. ун-т. – Хмельницький, 2011. – 20 с.	Експериментально перевірено сукупність педагогічних умов, що забезпечують формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами ІКТ. Удосконалено методику формування професійної компетентності перекладачів засобами ІКТ.
Шапран Ю. П. Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх учителів біології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти» / Ю. П. Шапран; нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова – Київ, 2014. – 20 с.	Експериментально перевірено ефективність комплексної розвивальної програми та педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх учителів біології. Розроблено навчально-методичний і технологічний супровід формування професійної компетентності майбутніх учителів біології.

Краєвська О. Д. Формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти» / О. Д. Краєвська; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка – Тернопіль, 2015. – 20 с.	Розроблено модель процесу формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв та теоретично обгрунтовано педагогічні умови. Експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв.
Когут І. В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти» / І. В. Когут; Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка – Полтава, 2015. – 20 с.	Розроблено та експериментально перевірено ефективність технології формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя.
Ткаченко Т. В. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «теорія та методика професійної освіти» / Т. В. Ткаченко; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського – Вінниця, 2009. – 20 с.	Експериментально перевірено педагогічну ефективність запропонованої методики застосування засобів ІКТ у фаховій і практичній підготовці та розроблено методичні рекомендації для викладачів ВНЗ МНС України щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців БЖД із застосуванням засобів ІКТ.

Аналізуючи матеріали вищезазначених наукових праць, слід цілком погодитись із думкою І. І. Драч про те, що проблема впровадження компетентнісного підходу у вітчизняну систему освіти ускладнюється невизначеністю і проблемністю термінів «компетентність», «компетенція», «ключові компетенції», хоча вони і отримують все більше поширення та все частіше використовуються при обговоренні педагогічним співтовариством проблем підвищення якості освіти. Аналіз психологічних досліджень свідчить про те, що термінологія компетентнісно орієнтованої освіти лише закріплюється в психолого-педагогічному тезаурусі. На думку науковця, розроблення чітких концептуальних і методологічних орієнтирів, визначення статусу базових понять компетентнісного підходу в системі наукового знання має сприяти підвищенню ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців.

Формулювання цілей статті. На основі аналізу й узагальнення теоретичних засад проблеми використання компетентнісного підходу у процесі формування професійної компетентності майбутніх менеджерів у межах Європейського простору вищої освіти уточнити психологічні особливості, сутність, зміст та структуру досліджуваного феномену. Побудувати графічну модель розподілу компетентностей у рамках проекту «Тюнінг».

Виклад основного матеріалу дослідження. З початку ХХІ ст. в Україні, як і в Європі, виникають структурні і парадигмальні тенденції «перетворення» інформаційного суспільства, які призводять до зростання актуальності проблем якості освіти. У числі таких тенденцій має місце реформа вищої освіти в Європі, яка лежить в основі Болонського процесу. Метою цієї реформи є процес конвергенції європейських систем вищої освіти. Стратегічним завданням Болонського процесу є формування Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА), що ґрунтується на спільності принципів функціонування систем вищої освіти країн-учасниць [7].

Актуальність проблеми, яка є нагальною в напрямванні сучасної вищої освіти на компетентнісний підхід, представлено зміною освітньої парадигми – від навчально-орієнтованої моделі на особистісно орієнтовану. Як бачимо, відбувається стратегічний процес вдосконалення якості освіти у вищій школі, зумовлений потребою гармонізації «інфраструктури» європейської та української системи вищої освіти, що покладено в основу Болонського процесу. Психологічна складова в трактуванні змісту професійної компетентності майбутніх менеджерів розкривається через базове поняття «менеджмент». У науковій літературі менеджмент визначається і як наука управління, і як процес управління, і як функція управління, органи або апарат управління, мистецтво управління. Разом з тим, сучасний менеджмент, на думку низки авторів, не може бути представлений у вигляді чітко сформульованих правил, рецептів діяльності [1]. Головним критерієм розвитку реального професіоналізму, а також вимогою успішної професійної діяльності є професійна компетентність. На думку Г.М. Гузєєвої [2], професійна компетентність майбутніх менеджерів – це інтеграційна, комплексна характеристика, яка представляє собою єдність знань, умінь, навичок, цінностей і особистісних особливостей фахівця, керуючись якими він визначає цілі своєї професійної діяльності і здатний виконувати соціально-професійні обов'язки. Е.Ф. Зеєр, Дж. Равен, А.А. Деркач, А.К. Маркова, І.А. Зимова і інші дослідники розглядають професійну компетентність як актуальне особистісне значення, що формується, як соціально-професійна характеристика суб'єкта професійної діяльності, що ґрунтується на знаннях, уміннях, навичках [6]. Саме реалізація компетентнісного підходу в рамках Європейської політики та європейських моделей забезпечення якості вищої освіти наразі є актуальною проблемою сучасної освіти в Україні.

Міністерства освіти і науки України [5] зазначає перелік комплексних нормативних документів для розробки складових системи галузевих стандартів вищої освіти нового покоління, який містить рекомендації щодо застосування компетентнісного підходу – документи Європейського простору вищої освіти (Стандарти та рекомендації для забезпечення якості у вищій освіті, Довідник користувача ЄКТС, матеріали проекту «Тюнінг»). Звернемось до останнього проекту «Тюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі», який створений за ініціативою університетів та має на меті запропонувати конкретний підхід до впровадження Болонського процесу на рівні вищих навчальних закладів та предметних областей. Підхід, запропонований в проекті, полягає в особливостях розробки, перегляду, розвитку, впровадження та оцінювання навчальних програм для кожного з освітніх циклів (ступенів), визначених Болонською декларацією. Оскільки він був перевірений на кількох континентах і виявився плідним, можна вважати його обґрунтованим в світовому

масштабі [4]. Вивчаючи питання компетентнісного підходу в рамках проекту «Тюнінг», з'ясуємо, що при формуванні академічних і професійних профілів компетентності виявляються важливим елементом, який може направляти вибір знань, що відповідають певним цілям. Вони дають інтегративну можливість вибрати з усього багатства варіантів той, що найбільш підходить та сприятиме прозорості європейської системи освіти. Учасники проекту «Тюнінг» переконані, що розробка компетентностей в освітніх програмах може значною мірою посприяти початкові спільних роздумів і роботи на рівні університетів Європи над новою парадигмою освіти, необхідністю підвищення якості, конкурентоспроможності на ринку праці, готовності до громадянства та над створенням Європейського простору вищої освіти [4].

Розподіл компетентностей в області даного проекту покладено в основу концепції компетентності (рис. 1).

Зауважимо, що головна особливість проекту «Тюнінг» полягає у тому, що розглядається не освітня система, а її структура та зміст. Освітні системи входять в компетенцію держави, а структура та зміст – в компетенцію університетів.

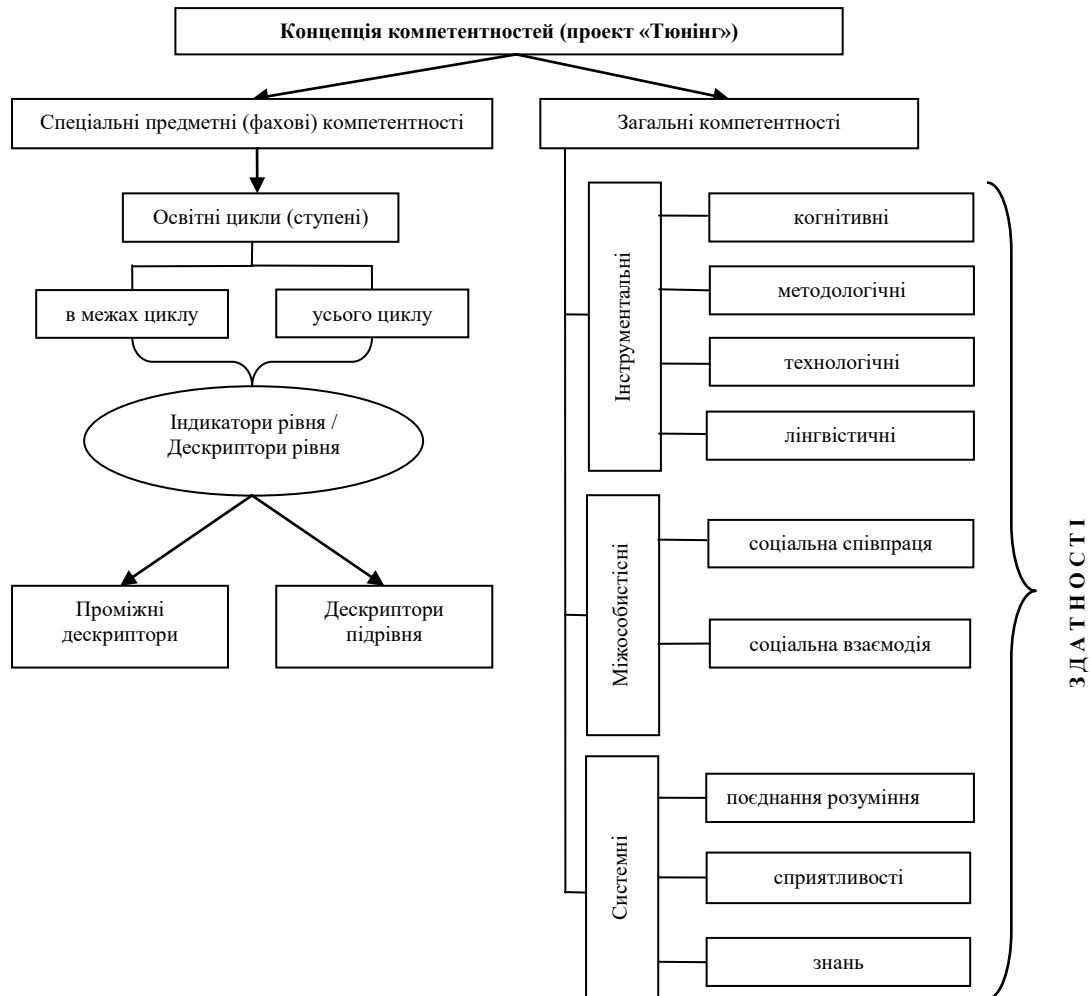

Рис. 1. Графічна модель розподілу компетентностей у рамках проекту «Тюнінг – гармонізація освітніх структур у Європі»

Отже, використання компетентнісного підходу в процесі підготовки майбутніх менеджерів означає:

- орієнтування в процесі подальшої професійної діяльності студента на безліч різноманітних професійних і життєвих ситуацій;
- самоорганізацію в процесі навчальної діяльності як прояв здатності до вирішення управлінських проблем;
- налагоджений процес ефективної взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу;
- розкриття індивідуальних особливостей студента, підвищення ступеню сформованості його мислення;
- здатність породжувати нові ідеї (креативність);
- формування у студентів ключових професійних компетенцій;
- підвищення якості можливостей для навчання студентів.

Можна стверджувати, що орієнтація на компетентнісний підхід у процесі навчання майбутніх менеджерів є домінуючим напрямом у визначенні актуальних критеріїв інноваційного розвитку системи професійної підготовки в умовах ВНЗ.

Висновки за результатами дослідження і перспективи подальших розвідок. Сучасний етап трансформації системи вищої освіти у рамках впровадження європейської політики з використанням світової моделі забезпечення якості вищої освіти щодо спільної *взаємпраці* в обговоренні і визначенні фахових компетентностей як стратегічної точки прив'язки має ключове значення як для розробки освітніх циклів/ступенів, так і для підвищення професійної компетентності майбутніх менеджерів. Актуальність проблеми, її недостатнє вирішення потребує подальшого дослідження з метою удосконалення формування професійних компетенцій майбутніх менеджерів в умовах ВНЗ, що потребує розробки індивідуалізованих програм формування професійної компетенції на основі діагностичного рівня сформованості окремих структурних компонентів загальнозначущих компетентностей та індивідуально-психологічних особливостей особистості.

Список використаних джерел

1. Барченков Д. А. Психологическое содержание профессиональной компетентности менеджера полифункционального холдинга [Электронный ресурс] / Д. А. Барченков // Вестн. ТГУ. – 2007. – № 4. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskoe-soderzhanie-professionalnoy-kompetentnosti-menedzhera-polifunktsionalnogo-holdinga> (дата обращения: 03.03.2017). – Название с экрана.
2. Гузеева Г. Н. Особенности профессиональной компетентности будущих менеджеров / Г. Н. Гузеева // Вестн. Адыгейс. гос. ун-та. Сер. 3: Педагогика и психология. – 2010. – № 4. – С. 11–16.
3. Драч. І. І. Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади : монографія / І. І. Драч. – Київ : Дорадо-Друк, 2013. – 456 с.
4. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання / пер. з англ. Нац. експерта з реформування вищ. освіти Програми Еразмус+, д-ра техн. наук, проф. Ю. М. Рашкевича. – Київ : Поліграф плюс, 2016. – 80 с.
5. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] : [веб-сайт]. – Київ : МОН, 2017. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/shchodo-skasyvannya.html> (дата звернення 10.03.2017) – Назва з екрана.
6. Пучкова І. М., Хакимзянов Р. Н. Профессиональная компетентность как критерий развития профессионализма [Электронный ресурс] / И. М. Пучкова, Р. Н. Хакимзянов // Учен. зап. Казан. ун-та. Сер. Гуманит. науки. – 2012. – № 6. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/professionalnaya-kompetentnost-kak-kriteriy-razvitiya-professionalizma> (дата обращения: 02.03.2017).). – Название с экрана.
7. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні : інформ.-аналіт. огляд / [Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С.] ; за заг. ред. С. Калашнікової, В. Лугового. – Київ : Пріоритети, 2015. – 84 с.

References

1. Barchenkov D. A. Psihologicheskoe sodержanie professional'noj kompetentnosti menedzhera polifunkcional'nogo holdinga [Jelektronnyj resurs] / D. A. Barchenkov // Vestn. TGU. – 2007. – № 4. – Rezhim dostupa: <http://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskoe-soderzhanie-professionalnoy-kompetentnosti-menedzhera-polifunktsionalnogo-holdinga> (data obrashhenija: 03.03.2017). – Nazvanie s jekrana.
2. Guzeeva G. N. Osobennosti professional'noj kompetentnosti budushhih menedzherov / G. N. Guzeeva // Vestn. Adygejs. gos. un-ta. Ser. 3: Pedagogika i psihologija. – 2010. – № 4. – S. 11–16.
3. Drach. I. I. Upravlinnja formuvannjam profesijnoi' kompetentnosti magistrantiv pedagogiky vyshhoi' shkoly: teoretyko-metodychni zasady : monografija / I. I. Drach. – Kyi'v : Dorado-Druk, 2013. – 456 s.
4. Metodychni rekomendacii' dlja rozroblennja profiliv stupenevyh program, vkljuchajuchy programni kompetentnosti ta programni rezul'taty navchannja / per. z angl. Nac. eksperta z reformuvannja vyshh. osvity Programy Erazmus+, d-ra tehn. nauk, prof. Ju. M. Rashkevycha. – Kyi'v : Poligraf pljus, 2016. – 80 s.
5. Ministerstvo osvity i nauky Ukrai'ny [Elektronnyj resurs] : [veb-sajt]. – Kyi'v : MON, 2017. – Elektron. dani. – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/shchodo-skasyvannya.html> (data zvernennja 10.03.2017) – Nazva z ekrana.
6. Puchkova I. M., Hakimzjanov R. N. Professional'naja kompetentnost' kak kriterij razvitija professionalizma [Jelektronnyj resurs] / I. M. Puchkova, R. N. Hakimzjanov // Uchen. zap. Kazan. un-ta. Ser. Gumanit. nauki. – 2012. – № 6. – Rezhim dostupa: <http://cyberleninka.ru/article/n/professionalnaya-kompetentnost-kak-kriteriy-razvitiya-professionalizma> (data obrashhenija: 02.03.2017).). – Nazvanie s jekrana.
7. Rozvytok systemy zabezpečennja jakosti vyshhoi' osvity v Ukrai'ni : inform.-analit. ogljad / [Dobko T., Zolotar'ova I., Kalashnikova S.] ; za zag. red. S. Kalashnikovoi', V. Lugovogo. – Kyi'v : Priorytety, 2015. – 84 s.

Bereziuk T.P. FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF MANAGERS ON THE PRINCIPLES OF COMPETENCY-BASED APPROACH IN THE CONTEXT OF EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA

Implementation of competency-based approach according to the European policy of quality assurance in higher education that is the base of the Bologna Process now is the urgent task of modern education in Ukraine. The goal of the article is to clarify psychological characteristics, nature, essence and structure of the studied phenomenon on the base of analysis and summarizing of theoretical principles of the problem of use of competency-based approach in the process of forming of professional competence of managers within the European Higher Education Area. The maintenance of the professional competence as manifestation of personal value in solving problems in a variety of professional situations is revealed. The interconnection of psychological component in the interpretation of the content of professional competence of managers and the basic concept of "management" is supposed. The analysis of the competency-based approach as a part of the project "Tuning" is made and a graphic model of division of competences in the structure of the concept of competence is offered. It is concluded that the focus on competency-based approach as the dominant trend in the definition of actual criteria of innovation development of the European Higher Education System needs further development of individualized programs of professional competence formation on the base of diagnostic level of formation of structural components of universal competencies and individual psychological characteristics of personality.

Key words: Bologna Process, project "Tuning", professionalism, professional competence, competency-based approach, competence concepts, manager, management, personality.

УДК 159.923:[005.32:331.101.3]

Ж.Б. БОГДАН, Н.В. ПІДБУЦЬКА

МОТИВАЦІЙНІ ПРЕДИКТОРИ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ

Стаття присвячена аналізу особливостей реалізації у професійній діяльності. Розглядається феноменологія поняття «діяльність», «професійна діяльність». Досліджуються особливості прояву професійної мотивації, рівнів розвитку її видів шляхом порівняння респондентів різних видів провідної діяльності. Визначаються мотиваційні предиктори таких видів спрямованості особистості, як професійна, емоційна, інтерактивна. Головними предикторами загальної спрямованості встановлено: загальної спрямованості – внутрішня мотивація, емоційної спрямованості – зовнішня позитивна та негативна мотивація. Узагальнено місце мотиваційних установок у спрямованості особистості.

Ключові слова: мотивація, професійна діяльність, професійна спрямованість, емоційна спрямованість, інтерактивна спрямованість, установки особистості, кореляційний зв'язок, предиктори.

Статья посвящена анализу особенностей реализации в профессиональной деятельности. Рассматривается феноменология понятия «деятельность», «профессиональная деятельность». Исследуются особенности проявления профессиональной мотивации, уровней развития ее видов путем сравнения респондентов различных видов ведущей деятельности. Определяются мотивационные предикторы таких видов направленности личности, как профессиональная, эмоциональная, интерактивная. Главными предикторами общей направленности определено: общей направленности – внутренняя мотивация, эмоциональной направленности – внешняя положительная и отрицательная мотивация. Раскрыто место мотивационных установок в направленности личности.

Ключевые слова: мотивация, профессиональная деятельность, профессиональная направленность, эмоциональная направленность, интерактивная направленность, установки личности, корреляционная связь, предикторы.

Постановка проблеми. Питання ставлення до праці, задоволеності працею в останні роки стали предметом дослідження вчених у багатьох країнах. На наш погляд, це пов'язано з тим, що сучасне виробництво визначається не тільки речовими факторами, але й різко зростаючим впливом і роллю людського фактора. Сучасні умови організації виробничої діяльності передбачають максимальне залучення до неї людини. У наш час це трактується як «людський фактор», до якого включається особистісний зміст усвідомлення цілей і прийняття відповідальності за результативність роботи цілісної системи «середовище – об'єкт керування – людина». Мотиви трудової поведінки у різних людей різні, але немає сумнівів, що кожна людина володіє якоюсь системою індивідуальних потреб, інтересів, цінностей, задоволення яких здійснюється або має здійснюватися в праці. Мотивація є однією з фундаментальних проблем як у вітчизняній, так і в зарубіжній педагогіці та психології. Її значущість для розробки сучасної психології пов'язана з аналізом джерел активності людини, спонукальних сил її діяльності, поведінки. Відповідь на питання, що спонукає людину до діяльності, який мотив, «заради чого» вона здійснює цю діяльність, є основа адекватної інтерпретації. «Коли люди спілкуються один з одним... то, насамперед, виникає питання про мотиви, стимули, які штовхнули їх на такий контакт з іншими людьми, а також про ті цілі, які з більшим або меншим усвідомленням вони ставили перед собою» [3]. Мотив – це те, що визначає, стимулює, спонукає людину до вивчення будь-якого діяння, включеного в обумовлену цим мотивом діяльність.

Актуальність і важливість проблем мотивації персоналу полягає в тому, що, зрозумівши механізм формування мотиваційної сфери людини, керівники зможуть більш ефективно управляти персоналом, підвищуючи тим самим продуктивність праці та конкурентоспроможність підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема мотивації є однією з фундаментальних проблем психолого-педагогічної науки. Питання мотивації та спрямованості особистості висвітлені в працях вітчизняних вчених: С. Рубінштейна, Ж. Вірної, О. Леонтьєва, С. Занюка, В. Климчука, Б. Додонова, Б. Сосновського, П. Якобсона, Є. Ільїна та інших. Серед зарубіжних авторів вагомий внесок у розробку проблеми внесли: Е. Мейо, А. Маслоу, Р. Коуз, А. Анчіан, П. Хейне, М. Вебер, К. Менгер, Х. Хекхаузен та інші. Важливу роль в аналізі мотиваційного аспекту у професійної діяльності мають наукові дослідження, виконані в галузі психології М. Томчука, Б. Ломова, М. Кузнецова, С. Максименко, В. Зінченко, В. Шадрікова, О. Романовського, Є. Зеєра та ін. У сучасній психологічній науці поняття професійної діяльності є ключовим моментом у формуванні особистості. С. Рубінштейн характеризує діяльність як процес активного ставлення людини до дійсності, у ході якого відбувається досягнення суб'єктом поставлених раніше цілей, задоволення різноманітних потреб та освоєння суспільного досвіду. «Психічні властивості особистості – не споконвічна даність, вони формуються й розвиваються в процесі її діяльності» [7, с. 515]. К. Платонов вважає, що людська діяльність «може бути визначена її взаємодією із середовищем, в якому вона здійснює свідомо поставлену мету» [6, с. 79]. У такому розумінні діяльності істотним є зв'язок людини з об'єктивним світом, а також момент цілеспрямованості діяльності. Аналізу змісту людської діяльності значне місце приділено в роботах О. М. Леонтьєва. Він виходить із того, що основною характеристикою діяльності є її предметність. Це означає, що наукове дослідження діяльності вимагає розкриття її предмету. О. Леонтьєв і його послідовники вважають, що категорію діяльності можна покласти в основу всієї психології. Не категорію практики, а саме діяльності, вихідною формою якої мислилося матеріально-предметне перетворення або виробництво [6]. У свою чергу, В. Шадріков наголошує, що «діяльність – це специфічно людська форма ставлення до навколишнього світу, зміст якої складає не тільки його доцільну зміну й перетворення, але й перетворення самої людини» [11, с. 13]. Саме ця сторона діяльності становить основу педагогічного процесу.

Будь-яка діяльність, за твердженням Б. Ананьєва, здійснюється в системі об'єктно-суб'єктних відносин, тобто соціальних зв'язків і взаємозв'язків, які формують людину як суспільну істоту – особистість історичного процесу. Діяльність здійснюється лише в системі цих зв'язків та їх взаємозалежності. Тому суб'єкт діяльності – особистість кориться тим або іншим правилам, має обов'язки перед суспільством, виконує встановлені цим суспільством функції, відіграє певну роль у малій групі, колективі та у суспільстві в цілому [1]. Є. Клімов конкретизував поняття діяльності в її психологічному значенні. На його думку, досить точний психологічний зміст поняття діяльності виявляють такі ознаки: процес діяльності, свідомо спрямованість на пристосування до вимог середовища й деяке перетворення її, значимість діяльності для існування й розвитку людини й суспільства [4]. С. Максименко, аналізуючи категорію «діяльність» та розглядаючи її як центральне поняття психології, підкреслює, що «предметом психології є цілісна діяльність людини в різних її формах і видах, у її філогенетичному, історичному й онтогенетичному розвитку. Діяльність – специфічна людська форма ставлення до навколишнього середовища, змістом якого є зміна речей та явищ відносно людських потреб; вона – необхідна умова існування суспільства» [5, с. 401]. Аналізуючи уявлення про професійну діяльність суб'єкта, можна виділити два різних підходи до визначення її сутності. Перший підхід пов'язаний з розвитком і саморозвитком особистості, а другий – із «входженням» людини до тієї або іншої системи професійної діяльності або, інакше кажучи, «оволодінням», «засвоєнням» даної системи діяльності [2]. Однак, поєднують різні підходи у дослідженні професійної діяльності, а саме: взаємний вплив індивідуальних особливостей людини й соціокультурного середовища, етапність процесу, залежність особистісного розвитку й професійного становлення.

Складність і різноманіття зв'язків особистості й професійної діяльності обумовлені особливостями структури особистісних рис конкретного індивіда, психічної регуляції його поведінки, а також специфікою діяльності та її психологічних характеристик. Це робить систему особистісно-діяльнісних відносин достатньо динамічною, що виявляється у взаємному пристосуванні й компенсації компонентів їх структури.

Мета статті полягає у вивченні взаємозв'язку мотивації діяльності і спрямованості особистості працівників.

У зв'язку з цим нами було використано такі психодіагностичні методики: «Мотивація професійної діяльності» К. Замфіра (в модифікації А. Реана); «Спрямованість особистості» Б. Басса; «Діагностика інтерактивної спрямованості особистості» Н. Щуркова (в модифікації Н. Фетіскіна); «Емоційна спрямованість» Б. Додонова та методи статистичного математичного аналізу – кореляційний аналіз за Спірменом. Респондентами дослідження виступили 62 особи, серед яких 32 – працівники підприємств різних форм власності, 30 – студенти випускних курсів вищих навчальних закладів.

Вклад основного матеріалу дослідження. Слід зазначити, що проблема мотивації у професійному становленні та вивченні спрямованості особистості має велике практичне значення.

Після проведення дослідження за методикою «Мотивація професійної діяльності» були отримані наступні результати (рис. 1).

З М І С Т

Павелків Р. В. Формування та розвиток здатності до моральної рефлексії в процесі активного соціально-психологічного навчання молодших школярів	5
Артемова О. І. Вплив рівня розвитку креативності на адаптацію студента-першокурсника.....	10
Бабій М. Ф. Важливість здібностей у вербальній взаємодії педагогів.....	14
Березюк Т. П. Формування професійної компетентності майбутніх менеджерів на засадах компетентнісного підходу в контексті європейського простору вищої освіти.....	18
Богдан Ж. Б., Підбуцька Н. В. Мотиваційні предиктори спрямованості особистості.....	24
Борейчук І. О., Матухно Є. В. Використання фотоспогадів у позитивній мотивації індивіда	27
Бульчик Т. І., Мушкевич М. І. Психологічні особливості особистісного та сімейного функціонування учасників АТО.....	31
Бучко В. Б. Психологічні аспекти сприймання справедливості через призму культури бідності та багатства.....	36
Бушуєва Т. В. Взаємозв'язок особистісних особливостей та копінг-стратегій жінок у період дорослішання.....	41
Веремійчук Т. А. Психологічні особливості переживання кризи студентської молоді в Україні	46
Воробійов А. М., Демчук О. О. Медіа залежність як різновид психічних відхилень.....	49
Ганкевич О. В. Вплив психотравмуючих факторів на життєдіяльність молодих та зрілих подружніх пар.....	54
Главінська О. Д. Професійне самоусвідомлення та самовизначення студентської молоді у становленні особистісної суверенності.....	59
Грипич С. Н. Розвиток професійної мотивації студентів психолого-педагогічних спеціальностей в процесі навчання у ВНЗ	63
Грицюк І. М. Арт-терапія в роботі практичного психолога з дітьми, які мають емоційні порушення.....	67
Демчук О. О., Лазарчук В. В. Життєва компетентність як підґрунтя власної життєвої і професійної успішності.....	71
Демянюк О. Б., Косарєва О. І. Модальності світосприйняття як складова індивідуальної свідомості молоді.....	75
Дучимінська Т. І., Хлівна О. М. Роль лабораторного практикуму з психодіагностики та клінічної психології у виявленні проявів особистісної безпорадності студентів.....	79
Ivashkevych E. E. Psycholinguistic aspects of comic book narration.....	84
Івашкевич Е. Унікальність особистості та структура соціального інтелекту педагога.....	88
Камінська О. В. Система засобів подолання схильності до інтернет-залежності на основі ресурсного підходу.....	92
Карковська Р. І. Деструктивні позиції осіб з близького соціального оточення щодо вдів загиблих учасників АТО.....	96
Кирилова Д. С. Психологічна готовність до материнства в структурі життєвих смислів жінки: теоретико-методологічний аналіз.....	101
Кідалова М. М. Емоційні бар'єри студентів ВНЗ: психологічні особливості прояву в умовах адаптаційного періоду	105
Клочек Л. В. Розвиток уявлень про соціальну справедливість у дошкільному дитинстві	110
Корчакова Н. В. Егоїстична мотивація як перешкода у розвитку просоціальної поведінки підлітка	114
Котлова Л. О., Марчук К. А. Психологічні особливості творення поетичного тексту (за науковим трактатом І. Франка "Із секретів поетичної творчості").....	120
Коць М. О., Онопченко І. В., Озоровський І. В. Роль мотиваційних чинників у професійному самовизначенні підлітків з особливими потребами.....	124
Коширець В. В. Особливості надання психологічної допомоги особам з ПТСР	128
Крюкова Л. В. Критерії формування особливостей емоційної сфери молодшого школяра	133
Кряж І. В., Гранкіна-Сазонова Н. В. Довіра й емоційний інтелект як предиктори особистісного благополуччя студентів-психологів	137
Кузьмін В. В. Концептуалізація соціально-психологічних процесів виникнення, формування й розвитку спільноти дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, їх інтеграція в сучасне суспільство	143
Кулаков Р. С. Особливості впливу профільного навчання на вибір старшокласниками сфери майбутньої професійної діяльності	147
Кулакова Л. М. Психологічні особливості розуміння текстової інформації молодшими школярами в умовах навчальної діяльності	153
Лисак Н. О., Петренко Н. В. Теоретико-методологічні підходи щодо структури внутрішньоособистісного конфлікту в період юнацького студентського віку	157
Литвинчук Л. М. Оцінка індивідуальних особливостей трансперсональної поведінки залежних від опіодів	162
Литвиненко С. А., Ямницький В. М. Формування професійної ідентичності майбутніх учителів	167
Луценко О. Л., Габелкова О. Є. Конструювання методики схильності до низької фізичної активності – процедура та результати.....	171

Луцик Г. О. Чинники схильності підлітків до девіантної поведінки	175
Магдисюк Л. І. Психологічні особливості якості життя осіб з серцево-судинними захворюваннями.....	180
Mykhalchuk N. O., Yatsuryk A. O. The problem of understanding in psychology: philosophical and methodological background	184
Мушкевич М. І. Моделі організації психологічного супроводу сімей, які мають проблемних дітей	188
Назаревич В. В., Борейчук І. О. Фотографія як засіб ресурсування психоемоційного стану індивіда.....	192
Назарець Л. М. Особливості взаємодії у конфліктах та конструктивні прийоми їх подолання	197
Новік Л. О., Хупавцева Н. О. Вікові особливості становлення професійного іміджу особистості	202
Оксентюк Н. В. Мікромоменти позитивного резонансу	206
Павелків В. Р., Панасюк В. М. Прояви ознак фанатизму як соціального явища: на прикладі молодіжних субкультур	211
Петренко О. Б. Проблема самореалізації особистості у концепції М.М. Рубінштейна	215
Позднишев Є. В. Роль інструментів психотехнологій у формуванні та просуванні іміджу суб'єктів спортивної діяльності	220
Помилуйко В. Ю. Психологічні механізми розвитку ключових компетентностей у дорослому віці	225
Романюк В. Л. Дослідження психічного здоров'я особистості за рівнем тривожності	230
Рудюк О. В. Смыслодіяльна детермінація переживання кризи у безробітних.....	234
Рудь Г. В., Косарєва О. І. Психологічний аналіз прояву особистісних характеристик першокурсників	239
Савелюк Н. М. Психологічні аспекти проблеми взаємозв'язку релігійної активності та суб'єктивного благополуччя	244
Созонюк О. С. Розвиток професійного мислення майбутніх психологів у процесі фахової підготовки.....	250
Ставицька О. Г., Ставицький Д. О. Динаміка змісту особистісно-мотиваційної сфери студентів за час навчання у вузі	254
Старинська Н. В. Адаптаційний потенціал як чинник професійної самореалізації особистості.....	259
Столярчук О. А. Динаміка професійного Я-образу майбутніх фахівців.....	263
Сторож О. В., Дружиніна І. А. Психологічні особливості адаптації та творчої реалізації особистості у соціумі	268
Ткаченко О. А. Аналіз факторів професійного саморозвитку як підгрунтя самопроекування учителів.....	272
Ткачишина О. Р. Психологічна безпека особистості та явища стереотипізації у сучасному інформаційному середовищі	277
Федоренко Р. П., Лех Т. Л. Аналіз особливостей ставлення сучасних підлітків до "груп смерті" та небезпечних ігор у соціальних мережах	281
Фенина О. Я. Проблема рефлексії та рефлексивності особистості у становленні професійного самоменеджменту	286
Хомич І. С. Самооцінка дитини молодшого шкільного віку як передумова забезпечення контролю за діяльністю з точки зору нормативних критеріїв.....	291
Шаповал І. М. Дослідження психологічних чинників формування професійної ідентичності студентів-психологів.....	295
Шкарлатюк К. І., Сойко О. В. Медитативні казки як ресурс особистісного розвитку дитини з психофізичними порушеннями.....	300
Яцюк Н. О. Особливості морального розвитку молодших школярів у сучасних умовах	304
Відомості про авторів	312

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., доц. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 20.04.2017 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Замовлення № 27042015 Наклад 300

Віддруковано засобами різнографічного друку
редакційно-видавничого відділу

Рівненського державного гуманітарного університету
33027, Рівне, вул. С.Бандери, 12; тел.: 0-362-26-48-83

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 8 / упоряд.
Р. В. Павелків ; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне :
РДГУ, 2017. – 318 с.

УДК 159.9+316.6
ББК 88

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017